

חלק שישי

אל התעלה

הגדוד מתארגן מחדש

חיילי הגדוד שיצאו דרך תעלת ההשקיה לציר עכביש, ואלה שהגיעו מן התאג"ד ומהפח"ח, המשיכו לעכביש 55 ומשם לטסה. במפקד הנוכחים על מנחת המסוקים בטסה, שאליו התקבץ הגדוד בשעות אחר הצהריים, התבררה תמונת המצב: 27 לוחמים בריאים מתוך 82 נותרו בפלוגה ב; 60 לוחמים מתוך 92 נשארו בפלוגה ג; 20 לוחמים מתוך 46 נותרו בפלוגה ה (חלק נוסף מן הפלוגה נשאר בראס-סודר); בפלוגה ד היו 16 נפגעים מתוך 50 וכן היו נפגעים מקרב הקצינים המסופחים, בחפ"ק המג"ד ובחפ"ק החטיבה. בקרב ובחילוץ נהרגו 41 מחיילי גדוד 890 ושניים מחיילי חפ"ק החטיבה, ונפצעו כ-110.¹²³ תשעה שריונאים מגדוד 100 נהרגו ואחד נעדר במהלך הניסיון לחילוץ ונמצא למחרת, ועוד עשרים נפצעו. שבעה טנקים נפגעו, מהם נותרו בשטח שלושה, ושני נגמ"שים.¹²⁴

בהיעדר תמיכה לוגיסטית של אוגדה 162, החלה ההתארגנות אחרי הקרב בצורה מאולתרת. מזון ומים נלקחו מיחידות שחנו לצדי ציר עכביש. משאיות, שחזרו ריקות מזרחה, "הוחרמו" להובלת

123 חוברת הגדוד במלחמה, עמ' 32.

124 סיכום המלחמה של גדוד 100.

האנשים לטסה. חלק מהחיילים תפסו טרמפים על הציר. שני אוטובוסים הביאו לטסה את פלוגת ההנדסה של החטיבה, בפקודו של שמעון נווה, שהצטרפה אל הגדוד להמשך המלחמה. שדרת הפיקוד המקורית של הגדוד נפגעה קשה. שלושה ממפקדי הפלוגות נהרגו: מנו בן-ישי, מפקד פלוגה ד, נהרג באב-רודס במרדף אחר קומנדו מצרי; יקי לוי, מפקד פלוגה ב, ואהרון מרגל, מפקד פלוגה ג, נהרגו בציר טרטור. אלי שורק, מפקד פלוגה ה, נפצע. שני סגני מפקדי פלוגות, סגן אייל רז (פלוגה ב) וסגן יואב מתן (פלוגה ג), נפצעו.¹²⁵

איציק מרדכי ארגן מחדש את הגדוד במהירות. דני אנגל קיבל תחת פיקודו את החיילים שנותרו מפלוגות ב ו-ה. יואב גלבר קיבל את הפיקוד על פלוגה ג ולמחרת, תוך כדי צעידה לעבר התעלה, צורפה לפלוגה גם מחלקה מפלוגה ו. איתי מיכאלי המשיך לפקד על פלוגה ד. הגדוד התחמש מחדש והשלים ציוד, החיילים הספיקו לאכול ולנמנם מעט והמפקדים החדשים ערכו שיחות היכרות חטופות עם סגל פלוגותיהם. מרדכי כינס את הקצינים והחיילים ואמר להם דברים ברוח זו: הגדוד עבר את אחד הקרבות הקשים ביותר. אם מישהו יאמר שאינו יכול להמשיך עוד, לא אכעס. אך בינינו לבין מדינת ישראל אין הרבה כוחות. כל עוד המלחמה נמשכת, אין זה הזמן לחשבונות הנפש. הפקודה שניתנה היא להיכנס הלילה שוב לפעולה. החיילים החליטו להמשיך להילחם.

גיורא איילנד ואנשי התצפית שנשארו עמו בציר עכביש היו האחרונים להגיע לטסה. סיפר גיורא: "כשהגענו איפס איציק את הגדוד מחדש. הייתי המום מיכולתו המופלאה לארגן גדוד מחדש. הייתי בטוח שאמצא גדוד מפורק, שיחזירו אותו לארץ כדי להתארגן". כעבור שנים, במבט לאחור, נזכר ד"ר פני לבנה:

125 החוברת הגדוד במלחמה, עמ' 32-33.

כששמענו שצריך ללכת לשם [לציר טרטור] עוד פעם, כולם היו מוכנים ללכת, איש לא השתמט. זה הייחוד של היחידה, שהיה לה כוח להמשיך, וכל העניין הזה ליכד את כולם, אבל קשה להסביר את זה למי שלא היו שם [...] זו היתה הגדולה של כל היחידה, שלא התפרקה.¹²⁶

וכך נראו הדברים בעיניו של סמל ישראל כספי מפלוגה ה:

[...] הזיכרון השני הוא הפקודה שקיבלנו לחזור לחווה הסינית. אמרו לנו שהקרב לא הסתיים, שהשטח לא נוקה, ושצריך לגמור את מה שעשינו בלילה. אני חושב שהביטוי "פחד מוות" מתאים לתיאור של מה שהרגישו שם כולם, בניגוד ל"משוש אלי קרב" שהיה קודם לכן. זו היתה נקודת הגבורה העילאית של הגדוד, שלמרות הפחד קיבל את הפקודה בלי קושי [...] בשבילי, זו היתה נקודת התעלות אישית.¹²⁷

המסע אל התעלה

חטיבה 35 הוכפפה לאחר הקרב לאוגדה 143. ב־17 באוקטובר בערב השתתפו יאירי וליפקין־שחק בדיון שנערך בחמ"ל אוגדה 143 בטסה בהשתתפות ראש מטה האוגדה גדעון אלשור (אלטשולר) וקצינים נוספים. לאחר הדיון אמר ליפקין־שחק לנציג המחלקה להיסטוריה, מיכאל הלר, שהם יורדים ללקקו, למשימה

¹²⁶ סגל, עדויות בגובה החול, עמ' 221 (ליבנה) ועמ' 237 (איילנד).
¹²⁷ שם, עמ' 235.

מערכת הצליחה - פעילות ב-18 באוקטובר

שעדיין לא היתה ידועה להם.¹²⁸

באותו לילה הועלתה שוב אפשרות שהגדוד יישלח לכבוש את ציר טרטור כדי לפתוח ציר להעברת גשר הגלילים. המח"ט וסגנו יצאו להיפגש עם שרון בחפ"ק שלו בגדה המערבית של תעלת סואץ. הגדוד הוטס בשעה 2 בלילה במסוקים לעכביש 55 והמתין כמה שעות בעמדות שחפרו החיילים בחולות. בבוקר 18 בחודש כבשה חטיבה 14 את אמיר וייתרה את החזרה לציר טרטור. שרון העדיף

128 רס"ן הור, תחקיר בחטיבה 35, 17 באוקטובר 1973, ב: אורן, אוגדה 162 תיק כללי. ברשת בשור (מבצעים אוגדה 143) ב-171840 התבקש רמ"ט האוגדה לשלוח 25 זחל"מים כדי להעביר את הצנחנים ללקקן. בפועל, הגיעו למחרת בבוקר חמישה בלבד. ב-171942 מסר הרמ"ט לקצין האג"ם שהוא שולח רכב עם המח"ט בלבד עד "עכביש" 53 וכי יש לשלוח שני נגמ"שים כדי לקחת את יאירי משם.

הגדוד צועד בדרכו מלקקן לגשר על תעלת סואץ
(18 באוקטובר אחר הצהריים). צילום: רון אילן

להעביר את חטיבה 35 לראש הגשר בגדה המערבית ולהרחיב אותו צפונה.¹²⁹

בבוקר 18 באוקטובר נשלחו זחל"מים אל הגדוד והצנחנים נסעו על ציר עכביש ללקקן והחלו להתארגן. בלקקן חברו אל הגדוד פלוגתו של אהרון סבג מגדוד 50 ומחלקתו של שוחט מפלוגה ו, שהצטרפה לפלוגה ג. הגדוד מנה עתה חמש פלוגות. תוך כדי ההתארגנות בלקקן הותקף האזור על ידי מטוסים מצריים. ההתקפה לא הסבה נפגעים אבל חייל אחד נפצע מאש נגד מטוסים שנורתה אל המטוסים מסוללת תותחים סמוכה. בשעות אחר הצהריים ניתנה לגדוד הוראה לנוע רגלית במהירות

129 קחצ"ר, כנס מלחמת יום הכיפורים; אורן, תולדות מלחמת יום הכיפורים, עמ' 269; שם, עמ' 668 הערה 117; החוברת הגדוד במלחמה, עמ' 33.

למצמד, לחצות את התעלה ולתגבר את חטיבת המילואים בראש הגשר לנוכח התרעות על התקפות צפויות של קומנדו מצרי על ראש הגשר. לגדוד לא היו כל כלי רכב וכמובן שלא צורפו אליו דרגי לוגיסטיקה. הציוד היחיד, שהיה ברשות הגדוד, היה זה שהובא במטוסים מא-טור יומיים קודם לכן והועמס לאחר מכן על האוטובוסים שנסעו לטסה. החיילים נשאו את מעט הציוד והמזון על גבם וצעדו בטור רגלי ארוך על ציר לכסיקון צפונה עד ציר נחלה, ושם פנו מערבה לכיוון מצמד והגשר.

ממערב לצומת לכסיקון-נחלה תקפה את הטור הגדודי רביעיית מטוסי מיג-17 בשני יעפים של רקטות ושל צליפה. החיילים נשכבו על גבם וירו לעבר המטוסים על פי התרגולת, אך כלי נשק רבים נסתמו בחול ולא פעלו. מספר אלי בניאס מפלוגה ג:

יואב גלבר נשכב על הגב וירה לעבר המטוסים. ניסיתי לעשות כמוהו, אבל הסדן של העוזי לא זז. פירקתי את העוזי וניקיתי אותו, וכשחזרו לגיחה נוספת ניסיתי לירות שוב, אבל רק הקלאץ' של גלבר ירה. חפרתי בקסדה באדמה כדי למצוא מקום לראש, הרגשתי את הקליעים וחיכיתי לצליפה בגב.

אחד המטוסים התוקפים נפגע מאש תותחים נגד מטוסים שהיו פרוסים ליד "החצר" ונפל. יוסי שלי מפלוגה ו נהרג בעת שירה על המטוסים התוקפים במקלעון. נהרג גם נמרוד גרינברג, חייל מפלוגת ההנדסה שצורפה לגדוד. רקטה אחת פגעה במחלקה 3 של פלוגה ג, ומפגיעתה נהרג ראובן גלקין, המא"גיסט, ונפצעו עוד שישה חיילים, כמעט כל שרידי המחלקה. יהושע פיזיק, סמל המחלקה שפיקד עליה לאחר פציעתו של מפקדה, גוזלן, בציר טרטור, נתקף בהלם ופונה אף הוא. עמרי ביכובסקי מפלוגה ג השווה במבט לאחור בין

הקרב בציר טרטור להתקפת המטוסים מנקודת מבטו של החייל הפשוט:

היתה התקפת מטוסים די מזויעה [...] זה לא כמו בחווה הסינית, שלא מצטיירת בעיני כאירוע זועתי [...] יש משהו בחווה הסינית, קצת כדורים שירינו, היינו מאחורי מחסה, בחרנו מתי להוציא את הראש מאחורי המחסה, היה לנו מינימום של שליטה. בתקיפת המטוסים לא היה איפה להתחבא. זה משנה אם תשכב עם ראש באדמה?

עוזי ולדמן (ערד), סגן מפקד פלוגה ג, שנע בסוף הטור הפלוגתי, הגיע במהירות למקום וארגן את הטיפול הראשוני ואת פינוי הנפגעים. לגדוד לא היה רכב פינוי ועוזי ניסה לעצור כלי רכב שהיו בדרכם חזרה מהגשר. ההיענות היתה חלקית מאוד, כפי שהוא מספר:

כלי רכב חזרו מהגשר ולא היו מוכנים לקחת נפגעים. זה אירוע שהשאיר בי את רישומו שנים רבות – מכוניות לא עצרו, כאילו אנחנו בשתי מלחמות, חיילים פצועים ואוטוסטראדה של מכוניות.¹³⁰

על כך הוסיף המג"ד: "היתה זו תמונה כואבת מאוד לראות גדוד הולך עם חגור קל, נשק וכובע פלדה, ובלי שום יכולת להפעיל חילוץ עצמי ועזרה עצמית".¹³¹ לאחר שפוננו הנפגעים המשיך הגדוד בדרכו. בהמשך הדרך נורו

130 על התקפת המטוסים ראו: סגל, עדויות בגובה החול, עמ' 238-242.
131 החוברת הגדוד במלחמה, עמ' 34.

עליו שלושה מטחי קטיושות ולמרבית המזל, מכיוון שהחיילים נעו ברווחים גדולים, הם לא נפגעו. בשעה שחוד הגדוד נמצא בסמוך לתעלה הגיעו מכיוון האגם המר הגדול שני מסוקים מצריים לתקוף את אזור הגשר. כל הכוחות – הגדוד ויחידות נוספות שהיו בסביבה – פתחו באש. שני המסוקים נפגעו ונפלו מעבר לתעלה.

קבלת הפנים הזו לא היתה מעודדת, אבל כאשר התקרב הגדוד לגשר השתררה רגיעה זמנית ובמהלכה חצו פלוגות ב-ה, ג ו-ד את הגשר באור אחרון והתקדמו אל החורשה שבצדו המערבי. אחרי חשכה החלה הפגזה חזקה ומרוכזת על ראש הגשר והתנועה על הגשר פסקה. מסיבה זו נותרו פלוגת ההנדסה והפלוגה מגדוד 50 במהלך הלילה בצד המזרחי של הגשר.¹³²

חפ"ק חטיבה 35 וגדוד 890 עברו מאוגדה 162 תחת פיקוד אוגדה 143 של אריאל שרון. במהלך ה-18 באוקטובר נראה היה כי אוגדה 143 תנוע מראש הגשר דרומה במקביל לאוגדה 162. אולם בחצות לערך, הוחלט במפקדת החזית שהאוגדה לא תנוע דרומה אלא תמשיך מראש הגשר צפונה ותכבוש את הסוללות שלאורך התעלה עד לאגם תמסח כדי לאבטח את האגף הצפוני של המסדרון אל התעלה.¹³³

132 שם, שם.

133 שמעון גולן, מלחמה ביום הכיפורים, עמ' 1022, 1024 ו-1038.

הגשרים על התעלה